

Универзитет у Београду
Факултет спорта и физичког васпитања

Мишљење наставника разредне наставе о значају
елементарних игара за развој деце млађег
школског узраста

(МАСТЕР РАД)

Студент
Пријезда Јовановић

Ментор
др Милош Марковић, доцент

Београд, 2020.

Универзитет у Београду
Факултет спорта и физичког васпитања

Мишљење наставника разредне наставе о значају
елементарних игара за развој деце млађег
школског узраста

(МАСТЕР РАД)

Студент
Пријезда Јовановић

Ментор
др Милош Марковић, доцент

Чланови комисије:
др Ивана Милановић, ванредни професор

др Ана Орлић, ванредни професор

Београд, 2020.

АПСТРАКТ

Појам детињства и само његово поимање је неодвојиво од појма игре. Игре представљају значајан сегмент у одрастању деце, пре свега због далекосежности и свеобухватног деловања на дечији развој. Поред великог броја одређења игара у последњих неколико деценија незаобилазне су елементарне игре. Елементарне игре код деце млађег школског узраста најзаступљеније су у настави физичког васпитања. Због утицаја и значаја који имају на развој деце оне су све заступљеније кроз остале видове васпитног процеса, као и прожете кроз садржаје других наставних предмета.

Реализација елементарних игара, да би остварила васпитне и образовне задатке, мора да буде добро испланирана. Као централну фигуру у целокупном процесу осмишљавања и имплементације елементарних игара у наставни процес, треба насвести наставнике разредне наставе. Од стручности наставника, њихове мотивисаности, креативности и добром познавању својих васпитаника зависиће успешност саме реализације активности. Од наставника се у том процесу очекује да преузму улогу водича, учесника, аниматора и подстрекивача, како би се тиме постигло да се елементарном игром обухвате сви ученици, и да она као једна спонтана и весела активност, испуни образовну и васпитну улогу у васпитању деце.

Полазећи од истраживања усмерених заступљености и значају елементарних игара код деце, спроведено је истраживање којим се желело испитати мишљење наставника разредне наставе о значају елементарних игара код ученика млађег школског узраста. Истраживањем је обухваћено 30 наставника разредне наставе, при чему се кренуло од претпоставки да мишљење наставника неће бити условљено полом и средином у којој се школа налази. Испитаници су запошљени у три врањске школе, две градске и једној приградској. Они су дали искрене одговоре и пружили изузетан допринос истраживању значаја заступљености елементарних игара. За анализу ових резултата коришћен је Ман-Витнијев У (Mann-Whitney U test) тест.

Резултати истраживања су показали да наставници разредне наставе сматрају елементарне игре јако значајним за развој деце, јер су као главни проблем у развоју деце навели управо неправилан физички развој. Већина наставника разредне наставе је стекла академско образовање за реализацију ових игара те су они добро упознати са бенефитима који елементарне игре носе.

ABSTRACT

The notion of childhood and only the notion of it is inseparable from the notion of play. Children's plays represent a significant segment in the growth of children, primarily due to the far-reaching and comprehensive action on child development. In addition to a large number of games, elementary games have been unavoidable for the last few decades. Elementary games among children of younger school age are most represented in the Physical Education classes. Because of the influence and significance they have on the development of children, they are increasingly represented through other types of educational process, as well as permeated through the contents of other school subjects.

In order to accomplish educational tasks, the realization of elementary games must be well planned. As a central figure in the whole process of designing and implementation of elementary games in the teaching process, teachers of young school ages should be mentioned. The success of the implementation of activities will depend on the expertise of teachers, their motivation, creativity and good knowledge of their pupils. In this process, teachers are expected to take on the role of guides, participants, animators and instigators in order to achieve the inclusion of all students in elementary games and fulfill its educational role in raising children as a spontaneous and cheerful activity.

As a starting point for this research on the representations and the importance of elementary games among children, a survey was conducted to examine the opinion of the teachers of young school ages on the importance of elementary games among their pupils. For the analysis of this results, the Mann-Whitney U test was used. The research included 30 primary school teachers, starting with the assumption that the teachers' opinion will not be conditioned by gender and the environment of their schools. The respondents were employed in three schools in Vranje, two in the city and one in the suburban area. They gave honest answers and made a remarkable contribution to the research on the importance of the representation of elementary games.

The results of the research showed that primary school teachers consider elementary games to be very important for children's development, because they have recognized as the main problem children's irregular physical development. Most primary school teachers have acquired an academic education for the realization of these games and they are well acquainted with the benefits that elementary games brings.

САДРЖАЈ

АПСТРАКТ	3
ABSTRACT.....	4
1. УВОД.....	6
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА	8
2.1. Настанак дејјих игара и њихов доживљај кроз векове.....	8
2.2. Одређење елементарних игара	12
2.3. Утицајелементарних игара на целокупан развој детета.....	15
2.3.1. Утицај игара на развој физичких способности детета млађег школског узраста.....	16
2.3.2. Утицај игара на психолошки развој деце	18
2.4. Узрасне карактеристике деце млађег школског узраста и утицај елементарних игара на њихов развој	20
2.5. Организација елементарних игара у наставном процесу	22
2.5.1. Улога наставника разредне наставе у организацији елементарних игара	24
2.6. Организација елементарних игара кроз раличите фазе часа у настави физичког васпитања	27
3. МЕТОД РАДА	31
3.1. Метод и технике истраживања	31
3.2. Предмет истраживања.....	31
3.3. Циљ истраживања	31
3.4. Хипотезе истраживања	31
3.5. Узорак испитаника.....	32
3.6. Инструмент истраживања.....	32
3.7. Обрада података.....	34
4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА.....	35
5. ЗАКЉУЧАК.....	42
6. ЛИТЕРАТУРА.....	44
ПРИЛОГ 1	46

1. УВОД

Игре спадају у активности које дете обавља са првим направљеним покретима и од тренутка кад постане свесно себе и света око себе. Она није без разлога најраније заступљена активност, јер она проистиче из интересовања детета, у складу је са његовим развојним могућностима, а при том је ненаметнута, весела и пријатна. Елементарне игре су пак таква врста игара које су повезане са организацијом физичког васпитања у предшколском узрасту, а и у основној школи.

Игре као један феномен који је неодвојив од детињства и од одрастања, кроз векове је био тема којом су се бавили ученији људи, а касније и академици. Чак од античког доба датирају први трагови који јасно показују да се управо игри у развоју детета придавала нарочита пажња. Условљене временом и друштвеним уређењем, игре су се прилагођавале променама али су и даље непоколебљиво биле и остале у централном месту самог одрастања.

Становишта једног времена о игри била су одражавана кроз списе бројних теоретичара, психолога, педагога и многих других, што се одражавало на велики број дефиниција игара, често и супротстављених становишта према играма. Приликом дефинисања елементарних игара, дефиниције су се разликовале у финесама, али се свакако њихова суштина огледала у томе да буду део физичких активности и да потпомогну развој пуног потенцијала детета.

Успешна организације елементарних игара, као и остваривање њихове сврхе условљено је узрастним карактеристикама деце. У фокусу интересовања овог рада биће значај елементарних игара за децу млађег школског узраста. Елементарне игре и саме игре карактеристичне су за децу предшколског узраста, док је прва асоцијација похађања основне школе, управо стицање дисциплине и радних навика. Уколико се мало детаљније сагледа целокупни наставни процес, може се приметити да се одавно одустало од фронталног вида организације наставе, у којој је наставник разредне наставе централна фигура чије речи ученици требају ћутке усвајати. Савремена школа предвиђа да настава треба бити организована тако да буде у функцији целокупног развоја детета. Ту су елементарне игре заузеле јако значајно место, јер су наставници свесни користи коју могу од игара имати у самом наставном процесу. У том процесу наставник разредне наставе треба добро познавати узрастне карактеристике својих васпитаника, како би игре прилагодио њима, а учење кроз игру добило посебно место у настави.

Деца су бића која воле да се крећу и истражују, да скачу и да сваким даном направе корак више. Игра том приликом треба бити тако организована да подстиче целокупан развој

сваког детета. Овом приликом се могу издвојити све користи коју организација игара има на физички развој детета. Поред тога, уколико се само присетимо детињства и игре која омогућава да се радујемо, дружимо, скачемо, делимо, причамо и смејемо, онда се не може избећи и емотивна компонента игара. Кроз игру деца се развојају когнитивно, афективно и социјално.

У организацији елементарних игара у наставном процесу морамо нужно бринути о начину на који се игре организују, месту, времену и реквизитима. У целокупном том процесу кључну и централну улогу има наставник разредне наставе. Од њега, његовог приступа организацији игара, његовој улози у том процесу, зависи успешност саме активности. Наставнику разредне наставе додељују бројне улоге, али ипак најваљнија је она која подразумева добру припрему деце за активност, охрабривање и похвалу деце.

Како би се испитало мишљење наставника разредне наставе о значају који елементарне игре имају на развој деце млађег школског узраста, спроведено је истраживање на подручју града Враћа. Овим истраживањем обухваћени су наставници три враћке школе, од чега две градске и једне приградске. Наставници разредне наставе су попуњавали упитник који је кроз одређени број питања отвореног и затвореног типа омогућио да они искажу своје мишљење о овој теми. Настојало се да питања покрију све значајне сегменте који су на директан или индиректан начин повезани са игром, тачније од образовања и спремности наставник разредне наставе, преко начина реализације, просторне опремљености, па све до предности и мана које наставник разредне наставе виде у самом процесу имплементације игара у часове редовне наставе.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА

2.1. Настанак дечјих игара и њихов доживљај кроз векове

Игра је најкомплекснија људска активност. Од кад је човека постоји и она. Феномен игре се изучавао вековима, а и данас она је и даље актуелна тема истраживања. Она се мењала, допуњавала и попримала различите елементе у зависности од култура и времена у којима се преносила. Она чини саставни део људске културе на свим ступњевима и на свим странама света. То су доказали бројни антрополози, који су изучавали најудаљеније стране света. Они су наилазили на људе који су се играма бавили и уживали у њима. На трагове игара наилазили су и археолози који су у рушевинама проналазили јасне трагове људске делатности у игри. „Настале из животне потребе, игре су подражавале оне најважније животне делатности, почев од лова и борбе, у виду бајања, плеса и ритуала, до надметања и надигравања. Показујући даље лов или борбу: или у жељи да у тумачењима испоље снагу, вештину и брзину, људи су у виду игре увежбавали делатности потребне при стварним активностима, како се то уосталом и данас донекле врши у играма, у циљу вежбања за озбиљне животне задатке“. (Јовановић, Мајдић, 2011, према Нишавић, 1964).

Да бисмо боље одредили настанак и развој игре неопходно је вратити се у далеку прошлост. Историјски се показало да је свако друштво у одређеној фази развоја, за различит слој људи имало одређене игре. Дobar део елементарних игара у прошлости је био уско повезан са васпитањем и усвајањем културе једне заједнице, без обзира да ли се оне одвијале у породици или кроз институционалне облике образовања.

У античком добу први забележени радови старих филозофа и педагога говорили су о игри посматрајући је кроз призмугане функцији у помоћи учењу, привикавању на прописе и ритуале, односно као школу за оспособљавање за одрасли живот.

У Спарти сврха васпитања је васпитати ваљане држављане тако да они могу да жртвују себе поред домовине. То може учинити једино добар војник што подразумева адекватно физичко и здравствено васпитање. Деца у Спарти су имала војну гимнастичку обуку. У овом погледу деца су учена обредним играма музике и јуначких песама, што је био део духовног васпитања тог периода. У Спарти су чак и девојке морале вежбати телесно и војнички. Оне су училе да се боре, да певају и да играју. Један од спартанских законодаваца, Ликурк, посматрао је васпитање као нешто што треба бити уређено пре самог рођења детета. Тачније, он је

захтевао да женска деца прођу одређени вид обуке и такође, да „челиче свој организам трчањем, рвањем, бацањем диска и копља, да би заметак будућег плода, поцрпевши здраве сокове из јаког тела боље растао.“

За разлику од Спарте, Атина је имала блажи облик обучавања подмладка, који се огледао кроз мање телесних казни и војничке спреме. Али ипак, у Атини се акценат стављао на физичкој спремности. Један од значајнијих филозофа античке Грчке, који је свој живот посветио делима о држави и законима, такође се дотакао и истицању значаја игре код деце. Реч је о Платону (427-347.п.н.е), који је често истицао у својим делима да је за развој сасвим мале деце веома важно кретање, јер оно доприноси и телесном и душевном развоју. Он наводи да је за децу значајно „кретање у што већој мери, преко целе ноћи и дана“. Интересантна је његова илустрација у којој он наводи да мајке када желе да успавају децу, не треба да за то користе миловање, већ мицање, стално их љуљајући. Деци су омогућавали разне игре и нису занемаривали њихову склоност ка игрању. Деци атињана су биле познате следеће играчке: лутке, лопте, љуљашке, коњићи и слично (Ценић, Петровић, 2005).

Када говоримо о Атини, не смемо заобићи мишљења Аристотела, који наводи да: „дете мора да се креће онолико колико је потребно да тромост тела не би узела маха. А да би се то постигло поред других забава које одговарају дечјем узрасту, одлично средство је игра. Али игра мора бити достојна слободног човека. Она не сме бити ни сувише заморна, ни сувише лака.“ Иако Платонов ученик, Аристотел (384-322.п.н.е) се није слагао са њим и сматрао је да физичко васпитање треба да претходи умном, јер старање о телу треба да претходи старању о души. Занимљиво је становиште Аристотела да деца до седме године треба да се развијају код куће, али предвиђа и могућност васпитавања у некој врсти обданишта. Такво становиште нужно имплицира игру као значајн сегмент у дечјем развоју.

Наводом појединих цитата старих познатих филозофа, указује се на чињеницу да је највећи део текстова који говоре о игрипосвећен управо играма кретања, борбе и такмичења. То се директно одразило и на само образовање деце, где су дечаци од 13 година у Атини, похађали палестре, где се стицала свестрана физичка спремност. У тој школи су у периоду од две до три године, дечаци вежбали трчање, скакање, бацање копља, диска и рвање (Ценић, Петровић, 2005).

Један од најзначајнијих римских педагошких теоретичара Марко Фабије Квинтилијан (35-95.г.н.е), износи своје погледе о развоју детета и наводи: „Деца су углавном по природи способна. Тупост и аномалије су ретке“. Игре и учење морају бити наизменични, јер дати

превише игре значи изазвати ленствовање, а премало игре значи изазвати мржњу према учењу. Тако да је једно од његових основних становишта јесте да склоност деце према игри треба искористити, као и да настава у раним годинама треба имати забавни карактер.

Средњи век је познат као период хиљадугодишњег мрака под строгим хришћанским моралом у коме није било простора за расправу о „грешној“, радосној и телесној појави као што је телесна игра, као и задовољство које она пружа. Под утицајем цркве укинута су сви облици физичког вежбања и надметања уз навођење да је грех посвећивати пажњу лепоти тела већ се треба окренути лепоти душе. Физичка култура је била заступљена само код владајуће класе у циљу побољшавања радничких способности. За разлику од владајуће класе, остало становништво упражњавало је игре забаве и надметања које нису биле ускраћиване ни од властеле ни од цркве: бацање камена, трчање, рвање, песничење, борбе са копљем, мачевање.

Кроз векове се перцепција дечје игре мењала у зависности од друштвених промена, развоја науке и различитих научних дисциплина, техничких открића, друштвеног уређења, социјалног статуса, те је свака епоха дечјој игри придавала одређене карактеристике. Дечјом игром су се након периода средњег века све више бавили психолози, педагози, лекари, и сви они који су се на директан или индиректан начин бавили дечјим развојем.

У новом веку долази до ослобађања од ригидних становишта цркве. Већ у XVI веку створен је такав педагошки систем који истиче огроман васпитне могућности игре. Тада се први пут суочавамо са покушајем да се игра употреби у васпитно-образовне сврхе. Игре се брижљиво бирају, прерађују и контролишу. Тада су настали и први опсежнији приручници посвећени играма, најпре телесним, а затим и играма духа (Јовановић, Медић, 2011).

У педагогији, посебно место имао је Јан Амос Коменски (1592-1670), који је нарочиту пажњу посвећивао дечјој игри и кретању у раном дечјем узрасту. Он истиче „нека деца као мрави непрестано нешто раде, пузају, носе, вуку, слажу, разлажу и премећу, да паметно раде шта год раде, у томе их ваља помагати, а кад што се са њима и поиграти, јер их у почетку другоме још не можемо поучавати и вежбати“. Као творац велике дидактике, чији су принципи и методи и сада заступљени у школама, поред тога, значај је придавао васпитању и природи детета. Његов покушај дефинисања васпитних циљева темељи се на схватању „универзалног човека“ у ренесансној епохи. Према њему, човек је природно биће и зато га треба васпитавати за овоземаљске животне потребе „човек је највиши створ који без васпитања постаје најдивљија звер...“ (Ценић, Петровић, 2005). Да би човек постао човеком, он наводи да се

морамо држати принципа да васпитање треба бити у складу са природом детета. Оно што је за њега било карактеристично јесте равноправност у васпитању и подједнаки третман за сву децу.

Поштовање дечје личности нарочито је истицао Жан Жак Русо (1712 – 1718) у свом делу „Емил или о васпитању“. Он је сматрао да деца раде, мисле и осећају на свој начин. Русо је говорио „зар бити срећан за вас не значи ништа? Зар то није ништа да дете по цео дан скаче, да се игра, да трчи? У целом свом животу неће бити тако упослено“ (Ценић, Петровић, 2005).

Многи теоретичари који су живели и стварали у XVIII и XIX па и XX веку, поред значаја игре за правилан физички развој детета и унапређивање покретљивости, све више су придавали битност осталим бенефитима од саме дечје игре. Дечја игра је била предмет истраживања психолошких школа које су бавиле сазнајним, социјалним и емоционалним развојем детета, истичући значај покрета и кретања за развој сазнања и социјалног понашања. Они су се бавили проучавањем покрета од самог рођења детета, као и током периода целокупног дечјег развоја. „Још пре рођења, фетус се рефлексно креће. Покрет је истовремено и чуло. Сваки најмањи покрет шаље мозгу извештаје који се претварају у осећај. Говоримо о кинестетичким осећајима, некој врсти унутрашњег чула додира“ (Јовановић, Медић, 2011).

У данашњим предшколским установама као и у основној школи се често сусрећемо са Монтесори методом. Утемељивач ове методе је Марија Монтесори (1870-1952), која се заснива на томе да за правилан физички и психички развој детету треба омогућити да што више испољава своје урођене способности. Она је период од рођења детета до шесте године назвала стваралачким, јер је то време учења путем свих чула, то је време када се учи несвесно путем осећаја и кретања. Други период који почиње са шестом годином, а завршава се са дванаестом годином је карактеристичан по потпуној физичкој и духовној промени детета, јер дете у том периоду нагло расте, а што се духовног развоја тиче он се креће од конкретног ка апстрактном. У трећем периоду, или адолесценцији, промене су најчешће на психолошком пољу, јер се тада развијају јаке емоције за људе који адолесценте окружују. Четврти период је период зрелости, за младог човека након осамнаесте година, у коме су одлуке већ засноване на стеченом искуству.

Иако је она оставила значајан печат на организацију предшколског васпитања детета, такође, дух ове методе се може осетити у организацији основне школе. Она истиче да су код деце школског узраста заступљена два нагона, нагон за активношћу и нагон за сазнањем те да је улога наставника да створи услове за дечје самоваспитање и за подједнак развој оба нагона.

Залаже се за слободу у избору онога чиме ће деца да се баве, као и за темпо рада који је у складу са њиховим могућностима, способностима и интересовањима.

Када говоримо о истицању покрета као фактора дечјег развоја, не можемо заобићи Каменова (1940-2017.год.), који истиче „покрет треба посматрати као јединствено средство путем кога дете може да се изражава, испитује, развија и упознаје себе, као и да успоставља активне односе са околином у којој живи“ (Каменов, 1989).

Приказом игре кроз различите епохе људског друштва, можемо учити да је виђење и појмљење игре било различито. Међутим, оно што је заједничко за скоро све временске периоде јесте увиђање значаја игара за развој деце и њихово осамостаљивање и увођење у свет одраслих. Игре су део цивилизацијске тековине и као такве преносиле су се и задржале до данас. Изазов са којим се данас игре суочавају јесте убрзани развој технологије и нови друштвени ризици који намећу модификацију игара и свођење игре на посредовање технологије и физичку дистанцу, што гуши игре у изворном значењу.

2.2. Одређење елементарних игара

Сама помен речи „игра“, асоцира нас на децу, детињство, радост, слободу. Игра се може довести у везу са сваким од ових доживљаја, али ипак то може бити само индивидуално, наивно и лаичко одређење овог феномена. Игра је изузетно специфичан феномен, који је неизоставни део сваког друштва и сваког времена. Као и код саме заступљености игре, тако ће се и када је реч о њеном одређењу поћи од доживљаја игре кроз историју. Поред утицаја времена, на само дефинисање игре утицало је и подручје на којем су живели истраживачи који су настојали да игру прецизније одреде.

У словенским језицима речи игра и играти имају бројна значења. Обично се реч игра употребљава у значењу забава и разонода. Сам термин игра је широко распрострањен и користи се за различите активности током човековог живота. Код грка је реч игра означавала радње својствене деци, или што би било процењено „повратак детињству“. Јевреји су реч игру користили у контексту радости и весеља. Данас се реч игра може користити и за бројне појаве и активности које нису у директној вези са дечјом игром, већ се користе за пренесена значења попут игре ватром, игре судбином.

Велики број теоретичара и истраживача се бавило одређењем феномена дечје игре. Разлози њихових интересовања су следећи:

- сазнања психологије и педагогије упућују на детињство као период најбурнијег човеког развоја, од изузетног значаја за целокупан даљи развој и изградњу човекове личности;
- опште је прихваћена поставка да је игра у овом узрасту основна, централна и водећа активност;
- такође је опште прихваћен закључак да се игром може утицати свесно и организовано на сазнајни, моторни, емоционални и укупан развој дечје личности, те да је игра незаменљиво васпитно средство (Јовановић, Медић, 2011).

У XX веку истражујући на игри животиња, ангажовале су се психолошке школе и инстинктивистичке школе, одређујући игру као неискоришћену сувишну енергију, као иживљавање и чишћење неплеменитог инстинкта. Психоаналитичке школе су у игри виделе на првом месту изражавање и задовољавање потиснутих емоција, као и прерушавање унутрашњих порива. Теоретичари учења сматрају да је игра најпогоднији начин учења, теоретичари мишљења да је то само једна од етапа у развоју мишљења, док је за културно социјалне психолошке школе игра припрема за живот, зависно од средине, усмерена на прихватање понашања и норми друштва. Игра има значајну улогу у развоју маште и стваралаштва по становиштима модерних теоријских праваца.

Прво целовито одређење дечје игре дао је Фребл у XIX веку. Он је поставио темељ за каснија одређења појма дечје игре. По њему:

- игра унапређује развој и сазнање детета, она га учи да комуницира;
- игра је средство дечјег изражавања и импулса, изражавање дечјих унутрашњих снага;
- игра је најпогодније средство за остваривање васпитних циљева;
- у појму стваралачке самоактивности, даје и савремену идеју о игри као стваралаштву (Јовановић, Медић, 2011).

Вигоцки (1971) је у дефинисању односа игре и маште унео нови појам зоне најближег развоја. Он наводи да се игром остварују потребе детета, његове побуде за активношћу и његове афирмативне тежње. Игра ствара зону најближег непосредног предстојећег развоја детета. У игри дете ствара фиктивну ситуацију, она је машта у практичном дејству, а машта је интериоризована игра.

„Игра је добровољна, слободна активност човека, она није утилитарна, није усмерена на стварање добра и богатства, и треће, она је радостан чин, доноси радост човеку“. Хуизинга је дао шире одређење игре и наводи „игра је добровољна радња и делатност која се одвија унутар неких утврђених временских и просторних граница, према добровољно прихваћеним

али безизимно обавезним правилима, који је циљ у њој самој, а прати осећај радости, те свест да је она „нешто друго“ него „обични живот“...“ (Хуизинга, 1992). Непоновљивост је још једно од средстава игре коју овај аутор наводи. „Свака игра има своја својствена правила, она одређује норме које вреде унутар привременог света, што га је издвојила игра. Правила игре безусловна су и не подлежу сумњи“ (Хуизинга, 1992).

Кајоа игру одређује као слободну, издвојену (просторно и временски), неизвесну (по току и исходу), непродуктивну (не ствара ни добра ни богатства), прописану и фиктивну (Кајоа, 1979). Шилер је пак наводио да се човек игра само онда када је у пуном значењу човек, и он је само онда човек када се игра (Шилер, 1967).

Дечја игра је све од претходно наведеног, али и много више од тога. Она је највећа слобода детета, потреба, радозналост и радост, она је прво његово стваралаштво, одбрана од непријатне стварности и још много више од тога.

Елементарне игре су вид игара који је све присутнији у савременој настави. Елементарне игре се примењују такође и као ефикасно средство у реализацији активности физичког васпитања код деце млађег школског узраста. Због изузетно важне улоге коју оне имају у остваривању образовних циљева, оне спадају у групу педагошких игара. Оне представљају идеалан избор код деце различитог узраста јер располажу широким спектром активности различитог интензитета. Активности се могу смењивати у зависности од узраста и способности детета.

Стручњаци са наших подручја који су настојали да дефинишу сам појам елементарних игара, то су чинили кроз навођења њихових основних својстава и предности. Тако да се код једног од аутора пронашла дефиниција која елементарне игре изједначава са најпростијим играма. „Оне немају тачно утврђена званична правила. У различитим крајевима имају различите називе и правила“. Оне се такође изједначавају и са теренским играма, тачније, играма које се одвијају на тлу и земљи (Томић, 1968).

У старој литератури се елементарне игре могу срести под називом и просте, дечје или народне игре. Карактеристично за њих јесте примена елементарних облика кретања уз једноставна правила. Правила се при том, могу прилагођавати просторним, временским и материјалним условима, као и броју играча (Крагујевић, 1983).

Нешто новије одређење каже да су елементарне игре један од основних видова игара које су у директној вези и утичу на васпитање деце предшколског и школског узраста.

Наведено је да оне представљају најједноставнији облик игре с правилима која се могу прилагођавати одређеним циљевима и узрасти (Немец,1999).

Оне нарочито обухватају предшколски узраст и децу млађег школског узраста. Неке од њихових карактеристика које могу допринети бољем разумевању игре јесте за почетак доступност и једноставност усвајања. Оне се заснивају на елементарним облицима кретања (ходање, трчање, скакање, пењање итд.). Постоји могућност извођења игре у различитим просторима, где се у зависности од ситуације наставник разредне наставе може одредити да игре реализује на отвореном или пак у затвореном простори, као и на различитим подлогама (Игњатовић, Марковић, 2016).

Тип игре диктира у каквим ће се временским условима игра одвијати, али и временски услови могу утицати на промени и адаптацију правила игре тренутној ситуацији. Правила игре, код ове врсте игара нису тачно утврђена, тачније, правила постоје, али се она могу прилагодити ситуацији и околностима. Правила игре су лака и једноставна, те за децу не представља проблем да се у ове активности укључе јер ова правила могу без тешкоће усвојити и применити. Број учесника није кључан, већ је подложен промени.

Елементарне игре у себи неизоставно садрже све оне елементе, али њихов утицај и значај је много већи и дугорочнији. Оно што би било неопходно истаћи јесте да оне позитивно утичу на изградњу дечије личности, подстичу ведро расположење и код деце развијају осећај припадности. С тога је вредност реализације ових игара немерљив, при чему и не изненађују велика неслагања која су се међу теоретичарима јавила, око самог дефинисања игара и елементарних игара.

2.3. Утицајелементарних игара на целокупан развој детета

Игра као значајни вид дечјих активности до сада је била центар истраживања бројних теоретичара и истраживача. Изучавање васпитања деце, развојних фаза, као и целокупног детињства, подразумева и бављење дечијом игром као значајним сегментом дечјег живота. Од најстаријих цивилизација па до данас увек је истицана потреба детета за игром.

На основу прегледа досадашњих студија може се видети да игра има изузетно позитиван утицај на развој младог организма. Иако се већина тих истраживања бави заступљеношћу и значајем игре у предшколском узрасту детета, никако не смемо занемарити и утицај игара на децу млађег школског узраста. Елементарне игре се код деце млађег

школског узраста организују кроз часове физичког. Оне заузимају значајно место у настави физичког, али своје место налази при реализацији осталих наставних предмета. Њена улога се огледа у томе да наставнику може послужити као средство којим он код ученика може подстаћи развој бројних, жељених способности. Сама природа игара чини их лаким за примену, забавним и деци лако усвојивим, те деца бивају мотивисана да се баве овим видом активности.

Поред значаја игара на физички развој, незанемарљив је васпитни утицај игре на децу. Кроз игру, од најранијих дана свога постојања, деца се психички развијају и стичу основне обрасце понашања. Група вршњака са којима се у игри укључују снажно доприноси развоју социјализације детета и изградњи стабилне личности. Да бисмо боље разумели све сегменте дечјег развоја на које игра утиче, поделићемо их на развој физичких способности и психичких способности.

2.3.1. Утицај игара на развој физичких способности детета млађег школског узраста

Елементарне игре су једне од основних и најефикаснијих средстава које наставници разредне наставе могу успешно примењивати како би код ученика, у оквиру часова физичког могли допринети развоју способности и потенцијала. Поред часова физичког, елементарним играма се наставници разредне наставе могу служити и у оквиру осталих наставних предмета, како би ученике мотивисали и одржали пажњу при обрађивању одређених наставних садржаја. За децу млађег школског узраста су оне од изузетне важности, јер кроз физичку активност деца могу усвајати садржаје и развијати своје потенције. Позитивне стране физичких активности огледају се у истраживању здравствених параметара као што су повећање аеробне издржљивости, телесног састава, нивоа липида у крви, метаболизма глукозе. Развој деце у сваком погледу је условљен генетиком, док сама игра као и организована физичка активност доводи до унапређивања већ постојећих потенцијала код деце или кориговања одређених физичких недостатака.

Период млађег школског узраста је период у коме се већ може говорити о релативно равномерном развоју дечјег организма. То се односи на развој функционалних и моторичких способности. За период девете и десете године карактеристичан је почетак предпубертетског периода. Ту долази до диференције свих психомоторних функција, развој моторике је

практично независтан од развоја осталих функција. Активности које се планирају морају бити пажљиво осмишљене и одабране како би допринеле умањењу динамичног и неконтролисаног развоја, те усмериле развој ка адекватној физичкој развијености, моторној сензибилности и адекватној покретљивости.

Игра може допринети и челичењу организма, нарочито ако се игра у различитим температурним и просторним условима. То доводи код деце до прилагођавања условима и до повећања физичког напора.

Током игре деца су укључена у активност која је организована и која доводи до понављања одређених образаца понашања и покрета. Кроз ненаметнуту активност деца сачињавају покрете који доводе до повећања мишићне масе и јачања снаге. Иако су тада покрети и даље неекономични и долази до већег замарања, услед понављања они се увежбавају и после одређеног времена се може уочити финоћа у њиховом извођењу. Дечја игра се у овој ситуацији несумњиво јавља као први облик деловања телесног вежбања на организам у развоју. Покретна игра развија и усавршава кретање и то оне које су условљене сазревањем нервног система. Игре доприносе развоју и усавршавању функције појединих чула што је неопходан услов за развој моторике код деце (Јаковљевић, 2011).

Интересантно је истраживање које је спровела Матејева – Станчева које је било спроведено над ученицима два разреда једног града, који су живели у истим условима живота и сличног физичког развоја, узраста од седам до девет година. Са ученицима са којима се спроводила редовна настава физичког васпитања, имали су правилнији ток развојних карактеристика и мање здравствених проблема. Такође, сва истраживања спроведена у последње две деценије су потврдила овај закључак (Јаковљевић, 2011).

Било каквим видом физичке активности мењају се сви енергетски нивои деловања свих ткива, повећава се њихов радни опсег. Тај развој омогућава ткивима да дођу до веће и боље концентрације и енергетских супстрата (гликогена), хемијске енергије и кисеоника неопходног за ћелијско дисање. Како би атомски физичари рекли: „више енергије-више живота“. У томе се као један од најчешћих облика повећања енергетских токова јавља физичка активност, игра и вежбање.

Такође је доказано да особе које су више физички активне имају квалитетније морфолошке карактеристике, веће функционалне и моторичке способности од просечне популације. При томе, хормонске интензивне промене које се дешавају у одрастању свакако се лакше могу савладати вежбањем.

Данас се доста пажње поклања укључивању физичких активности, кроз игру или часове физичког, код деце млађег школског узраста. Наставници разредне наставе свесни су бенефита које игра и физичко ангажовање имају на правилан развој деце, те настоје да у свакодневне школске активности укључе бар понеки сегмент физичког ангажовања.

Оно што се најчешће истиче као један од најважнијих биолошких задатака физичког вежбања јесте правилан телесни раст и развој. Нажалост скорија истраживања указују на то да су деца данас много мање активна и да се овај тренд хипокинезије примећује још у млађем предшколском узрасту. То касније резултира смањењем нивоа моторичких способности код деце школског узраста (Cohen, 2011). Поред тога смањен ниво физичке активности јавља се као један од главних узрочника гојазности. Физичка неактивност се такође сматра четвртим по реду фактором ризика по здравље, након високог крвног притиска (13%), пушења (9%) и високог нивоа шећера у крви (16%) (WHO, 2010).

Једна од препорука светских здравствених организација, која је настала након дугих разматрања у вези са препорученом физичком активношћу, јесте да се препоручује активност у трајању од најмање 30 до 60 минута дневно (Игњатвић, Марковић, 2016).

Већ поменути проблем превеликог времена које деца проводе уз рачунаре који се најчешће манифестује кроз неправилно држање кичме и деформитете, јесте разлог све веће пажње која се поклања значају игара. Већ је поменуто да су игре добрим делом условљене променама у друштву и научно-технолошких развојем. Данашња деца млађег школског узраста, нарочито због видова наставе на даљину доста времена проводе у седећем положају уз рачунаре на којима прате наставу. Услед ситуације изазване пандемијом вируса, Министарство просвете, науке, технологије и технолошког развоја предвидело је низ мера за заштиту деце од пандемије. Овом приликом су и физичке активности као и игре деце сведене на минимум. Неминовно је питање како то утиче на развој деце школараца. Деца у периоду млађег школског узраста се развијају физички, долази до појачаног развоја fine моторике, као и правилног развоја органа за дисање.

2.3.2. Утицај игара на психолошки развој деце

Игра је неизбежно прожета кроз сваки аспект развоја личности детета. Она је кроз векове па и данас била актуелна тема бројних истраживача, али када се ради о психолошком аспекту посебан печат у истицању дечје игре дали су педагози, психолози, а нарочито развојни

психолози. Поред бројних истраживања истицала су се и она која су доводила у питање однос игре и афективног живота детета, и утврђивање односа игре и когнитивног развоја.

Игра код деце снажно утиче на емотивни развој и емотивни живот детета у средини. Емотивност је изузетно компонента дечје игре па је бројни аутори тумаче као извор мотивације за игру. Она се изражава већ у индивидуалној игри деце. Када је реч о заједничкој игри она може допринети иницирању саме игре, тако што ће дете или да предложи осталој деци тему игре, или да самој игри да свој лични емотивни печат. Дете у игри такође може преузети извесну емоцију коју контролише. Деца се могу играти и улога при чему укључује и емотивну компоненту улоге. Ту може доћи до дистанце јер дете не изражава своју емоцију, али доводи дете у позицију да процењује своје искуство и своје ставове, да прерађује искуство и ствара нова сазнања о појавама, као и да развија различите начине поступања.

Игра има посебно место у самом васпитању детета, јер кроз игру дете учи. Кроз игру деца стичу нова искуства и прерађују их. Поред тога, игра у васпитном процесу може допринети мотивисаности деце за активност учења. Иако игра није једини начин мотивисања деце ипак она представља језик који деца најбоље разумеју. Игра ствара интерес, активира пажњу и вољу, и на тај начин олакшава процес учења и даје му извесну организованост и усмереност. Уколико се само учење организује кроз игру која је поред тога узбудљива и привлачна за децу, дете ће тада учинити посебан напор да буде део тога, као и да усвоји неопходна знања и вештине потребне за успешно извођење активности садржане у игри. Игра може бити прожета и кроз низ природних и друштвених појава за које се код деце може пробудити интересовање. Та интересовања се даље појачавају, а стечена искуства се даље проверавају, исправљају и обогаћују (Адамовић и сар., 1990). Развој креативности је још један од добробити организованих дечјих игара. У овом контексту дечје игре представљају основе будуће стваралачке делатности човека.

Деца млађег школског узраста се при поласку у школу често суочавају са недостатком правилног изговарања слогова и речи. Приликом тестирања за полазак деце у школу, деца се упућују дефектолозима који применом метода настоје да коригују те недостатке. Али ипак најбољи ефекат се може постићи управо код ученика првог разреда код којих се организују говорне игре, које омогућавају и подстичу правилан развој. Самим тим што је то активност која се ради у групи вршњака деца показују нарочиту мотивисаност за укључивање, што касније резултира правилним изговарањем речи.

Игра нарочито утиче на социјализацију деце млађег школског узраста. Деца су у предшколском узрасту навикла да се крећу међу одређеном групом вршњака, научена су на одређени начин понашања и на правила која важе у предшколској групи. Прелазак у основну школу пред децом поставља велики изазов из разлога што се све до тада научено мења. Први дан у школској клупи и сусрет са новим лицима на децу може да се одрази тако што они у почетку одбијају да се укључују у активности. Улога наставника разредне наставе је у томе да управо кроз игру, која се јавља као једна ненаметнута и слободна активност у којој деца могу слободно да се испољавају, јесте начин да се они постепено социјализују и науче да комуницирају са осталом децом, за почетак са групом вршњака из свог одељења док ће постепено проширивати круг комуникације.

Социјализација детета је неодвојива од дечје игре и учења. Ван групе вршњака, учење у пуном смислу речи није ни могуће, док се игра јавља као основна форма дружења деце. Кроз игру деца изграђују односе и стичу социјална искуства. Однос детета према другој деци и степен његове укључености у заједнички живот одражава ниво његовог друштвеног развоја. Игре су засноване на читавој палети различитих социјалних осећања, почев од симпатија, наклоности, обзирности, солидарности, пожртвованости па све до савлађивања и потчињавања интересима колектива. Кроз игру деца интернализују вредности друштва, пожељно понашање и културу.

2.4. Узрасне карактеристике деце млађег школског узраста и утицај елементарних игара на њихов развој

Током живота човек се развија и расте, а упоредо са тим мењају се и развијају његове способности. Целокупан тај процес одвија се у периодима који су у међусобно условној вези. Сваки развојни период заснива се на претходној фази развоја и представља основу за наредни ниво развоја. Те промене пролазе готово неприметно, али су у великој мери условљене наслеђем, средином и свесном активношћу човека. Примена елементарних игара односи се на конкретни узрасни период те је стога неопходно познавати сваку фазу развоја кроз коју дете пролази. Иако се елементарне игре у великој мери везују за предшколски период, незанемарљив је њихов значај и за децу млађег школског узраста.

Закон о основама система васпитања и образовања предвиђа да деца у школу полазе са шест и по година, а у ретким ситуацијама се то може десити годину дана раније или касније.

Зато ће се посебна пажња посветити управо играма код деце од шест до дванаест година, тачније, код деце млађег школског узраста. Прелазак детета из предшколске установе у основну школу карактерише престанак, за дете безбрижног начина живота и почиње нови организованији вид рада који у великој мери ограничава слободу кретања. Тада су активности детета усмерене на учење, физичке вежбе у форми часова и организованих такмичења, и сасвим слободну активност детета без икаквог приморавања. Сама адаптација на овакав начин функционисања често може бити тешка, те је бројним истраживањима доказано да код деце често долази до застоја у развоју органа за крвоток и дисање.

Код деце са шест година се већ може видети да је моторика достигла одређени степен развоја, јер су савладани основни облици кретања попут ходања, трчања, бацања, пењања, пузања, итд. У том периоду дете је способно да вози бицикл, да скија, да плива, да прескаче конопцац. Деца разликују леву и десну страну. У складу са интересовањима дечаци су окренути активностима попут играња фудбала, док се девојчице више баве активностима као што су прескакање конопца и играње школица. Ово треба да буде основа за усвајање нових и сложенијих видова кретања, пре свега, спортских. Акцент се ставља на брзини и издржљивости, а значајно место имају и вежбе снаге. Када је у питању подстицање јачине мишића, активности морају бити организоване кроз мања напрезања током дужег временског периода, а сама мишићна напрезања потребно је пажљиво дозирати (Кукољ, 2011).

Већ од седам година сматра се да су створени повољни услови за подстицање развоја координације детета. Деца усвајају нове, раније непознате вежбе, и то чине кроз нове игре и активности. Већ поменути промењен ритам живота захтева опрез при одабиру активности. У овом периоду изграђују се индивидуални интереси и мотивација за учење. Основни циљ активности које се са децом организују у овом периоду јесте што већи моторни развој детета, а то се најбоље постиже кроз игру са вршњацима, кроз систематско вежбање, али и кроз знање о физичкој култури и знања на основу текућих спортских догађаја у граду, земљи и иностранству.

У овом периоду мишићни систем добија на снази што повећава мишићну снагу. Ипак, мора се водити рачуна о оптерећености, јер мишићи код деце у овом периоду нису чврсто припијене за кости као што је то случај после дванаесте године. Мишићи услед превременог развоја услед сувише велике тоничности могу деловати као чинилац који се опире расту детета.

Може се рећи да су покрети тела све више контролисани, али ипак деци тог периода недостаје фина осетљивост те дете још није у стању да тачно одређују положај, јачину и начин кретања. То резултира неекономичном трошењу енергије па се дете релативно брзо замара. Нагон за кретањем, који у претходној фази развоја био главни покретач, замењен је жељом за постизањем одређених, властитих успеха, тачније резултата који су видљиви и мерљиви. Око десете године услед све веће контроле која се успоставља у раду нервног система координација постаје све боља, а самим тим и све већа издржљивост организма. Дисање је још увек плитко због слабије развијености мишића за дисање, па се неопходна количина кисеоника надокнађује већом фреквенцијом дисања.

У овом периоду развоја изграђују се индивидуални мотиви за укључивање у активности. Улога наставника разредне наставе, до краја овог периода би требало бити да дете усмери на активности које му највише одговарају. Пажња је на самом почетку овог развојног периода нестална и временом постаје све стабилнија. Емоције су краткотрајне кроз непосредну и јасну манифестацију, без већег уздржавања. Такође, овај период развоја је значајан за постизање стабилности емоција, за изградњу истрајности и способности деце да се укључују у активности са групом вршњака.

Значај елементарних игара за децу овог узраста је свеобухватан и непосредно утиче на целовит развој дечје личности, тела и развој нервног система. Поред часова физичког васпитања, који нужно подразумевају бављење неком физичком активношћу, која је детаљно осмишљена и планирана, игра може бити саставни део часова осталих предмета у школи. Тада игре могу утицати на мотивисаност деце за учење, побољшање продуктивности и начин изражавања наученог градива. Градиво усвојено на начин који је деци интересантан и занимљив, остаје дугорочније запамћено и применљиво.

2.5. Организација елементарних игара у наставном процесу

У основној школи код деце млађег школског узраста игре су јако корисна и препоручљива метода којом се могу усвајати наставни садржаји. Поред активности које се са децом организују на часовима физичког васпитања, игра може бити прожета кроз све предмете у циљу мотивације деце за усвајање знања. У последњих неколико година за децу млађег школског узраста у оквиру пројекта „Покренимо нашу децу“ било је предвиђено низ физичких активности које су доприносиле правилном развоју држања тела и органа за дисање. У оквиру

овог пројекта наставници разредне наставе и ученици су свакодневним вежбањем и пријавом на конкурс могли бити награђени, а на тај начин и мотивисани да вежбе уврсте у своје свакодневне активности.

То је само један од начина на који се афирмише спорт у школама и истиче значај физичке активности, поготову у наставном процесу. Сама реализација тих активности је била изузетно успешна што је наставнике разредне наставе мотивисало да у окриље осталих предмета уведу игровне и физичке активности. У савременој настави се суочавамо са честом појавом корелације са осталим предметим. Нпр. на часу српског језика приликом обраде неке од епских песама, могу се увести традиционалне елементарне игре тог времена. Тада ће ученици стећи бољи увид о животу људи тог времена и боље разумевање дела које се обрађује. Када је реч о часовима предмета „свет око нас“, ту се наставницима разредне наставе пружају могућности да наставну јединицу искористе како би са децом време провели учећи у природи. Отворен простор је свакако најбоље мeste на коме се елементарне игре могу организовати, а деца подстаћи на интелектуалну и физичку активност.

Садржај игара може бити различит и често одражава живот околине која дете окружује. Он условљава сам ток игре. Садржај наводи децу да се боље сналазе у простору, помаже у опажању света, доводи децу у позицију да процењују своје могућности и примењују различите облике кретања. Садржајем је условљено и кретање деце у самом простору, начин на који ће се користити различитим реквизитима. Од деце се у појединим играма захтева да трче, скачу, гађају и усавршавају кретање и овладавају новим видовима кретања (Јовановић, Медић, 2011.).

То су само неки од примера како елементарне игре могу пронаћи своје место у наставном процесу. Иако све то делује весело, раздрагано, чак и лако, увођење елементарних игара захтева да свака активност, па чак и поступак наставника и ученика буду унапред добро испланирани. Успешна реализација ових активности је свакако условљена низом фактора, почев од добре припремљености наставника разредне наставе, његове стручности, као и од одабира игара у складу са узрастом и интересовањем детета. Да би игра у наставном процесу испунила своју сврху она мора испуњавати одређена правила. Том приликом је Лескошек (1971) навео неколико правила којих би се требало придржавати:

- на време обезбедити потребне реквизите како би се игра могла несметано упражњавати;
- игру објаснити кратко, разумљиво и занимљиво, по потреби и показати је;
- по могућности деца треба да буду у адекватној гардероби за вежбање;
- групе тако саставити да свака има подједнаких изгледа за успех;

- игром обухватити сву децу;
- у току игре подстицати децу на придржавање правила, а покушаје ситних превара одлучно сузбијати;
- игру довести по правилу до краја;
- победнике похвалити, побеђене охрабрити (Лескошек, 1971).

Иванковић је пак наставницима дао мало слободније интерпретирана методска упутства:

- игралишта за покретну игру треба омеђити заставицама или сличним реквизитима, да деца не би трчала по целом игралишту, или да се не би сувише замарала;
- по правилу, сваки дан планирати игре;
- игре обављати на чистом ваздуху, или у чистој и добро проветреној просторији;
- игру реализовати не одмах, већ бар 10 до 15 минута после јела;
- број нових игара зависи од спремности групе (Иванковић, 1953).

2.5.1. Улога наставника разредне наставе у организацији елементарних игара

Образовање наставника разредне наставе и њихова припрема за реализацију наставног процеса треба бити основа од које треба поћи приликом испитивања сваког сегмента наставе. Идеја о високошколском образовању наставника разредне наставе на просторима бивше Југославије, стара је више од 130 година. Образовање наставника разредне наставе у Србији у периоду после другог светског рата, остваривано је до школске 1971-1972. године у учитељским школама које су имале статус средњих школа (од школске 1946/47. године до школске 1971/72. године у петогодишњем трајању), а од тада па све до 1993. године у Педагошким академијама које су имале статус виших школа (Ђорђевић, 2011). 1993. године у нашој земљи почели су са радом учитељски факултети те је образовање учитеља дошло до факултетско-универзитетског нивоа. Тада је у Србији, 1993. године основано шест факултета, у Београду, Врању, Јагодини, Призрену, Сомбору и Ужицу (Поткоњак, 1999). На основу прегледа књиге предмета Педагошког факултета у Врању може се уочити да је физичком васпитању и методици наставе физичког васпитања посвећена посебна пажња. На свакој години се може наћи неки од предмета који ће студентима, будућим наставницима разредне наставе, омогућити стицање знања о начину извођења наставе физичког васпитања. По завршетку студија, наставници разредне наставе треба да буду оспособљени да препознају

узрастне карактеристике деце и у складу са тим одаберу адекватне активности. Поред методика физичког васпитања, међу предметима се налази и методика музичког васпитања, која подразумева примену игара уз праћење тактова. Мастер студије такође омогућавају студентима да се баве одабраном тематском целином из методике физичког васпитања. Наведеним предметима, као и оним који су усмерени психолошким и педагошким начелима, наставници разредне наставе би требало да буду оспособљени за успешно управљање наставним процесом.

Први услов за успешну реализацију елементарних игара у школама јесте пре свега добра припрема. Самом току припреме се мора посветити посебна пажња. Она је изузетно важна како за наставника разредне наставе тако и за децу. Наставник разредне наставе том приликом полази од циља који том игром жели постићи као и задатака које треба остварити. Улога наставника разредне наставе у извођењу елементарних игара је велика јер је он водитељ игре, мотиватор, помоћник, саветник, помагач, судија, а понекад и сам учесник у игри.

Наставник разредне наставе је у обавези да децу добро упозна са правилима игре, да објасни садржај игре, при чему ће водити рачуна да приликом објашњавања и описивања игре пази на темпо и ритам говора, на боју и висину гласа, и да све буде на тај начин презентовано како би до изражаја дошла акустична очигледност (Јовановић, Медић, 2011). Правила се обично повезују са садржајем и одређују како ће се учесници у игри понашати. Она доприносе томе да игра буде интересантнија деци и усмеравају активност деце ка појединим улогама. Улога наставника разредне наставе је поред већ наведеног да се потруди да деца добро разумеју та правила, да им уколико је то потребно изнова укаже на њих и евентуално опомене уколико дође до кршења истих. Приступ наставника разредне наставе у томе је јако значајан јер од њега зависи да ли ће деца и даље показивати интересовање за одређену активност или ће одустати од ангажовања.

Ако све ово изостане изгубиће се ефекат играња и заинтересованост деце, а у ситуацијама ако наставник разредне наставе не зна добра правила игре, може довести у питање и своју ауторитативност пред децом. Игра треба да буде тако организована да деца кроз њу и од ње добију максимум користи и задовољства. Подразумева се да наставник у игри, нарочито код деце млађег школског узраста, мора бити стално активан јер његова активност треба да има подстицајни, али и корективни карактер. Наставник разредне наставе је не само учесник већ и руководилац и организатор, а нарочито се истиче његова улога уколико се са децом организују нове игре.

Успешност организације игара у наставном процесу ће у великој мери бити условљена стручношћу наставника, његовом мотивисаношћу за рад. Наставник разредне наставе при реализацији игара мора водити рачуна о индивидуалним карактеристикама и способностима деце како не би код деце довео до губитка интересовања за укључивање у активности. Стручност наставника утицаће и на сам квалитет извођења игре. Од њега зависи одабир игре, затим у ком делу часа ће игру реализовати, као и да ли ће одабрати адекватну игру која је у складу са узрасним карактеристикама деце. Такође, наставник разредне наставе мора водити рачуна о тежини и интензитету игре. Познато је да се деца у игри брзо замарају па је потребно конципирати садржај игре према могућностима и карактеристикама дечјег организма.

Пре почетка игре неопходно је обезбедити просторно-материјалне услове за реализацију игре. С обзиром на још увек недовољну развијеност моторике, наставник разредне наставе мора водити рачуна и о безбедности ученика, тачније, треба унапред предвидети све факторе који могу условити повреду детета.

Наставник разредне наставе се може договорити са децом да се на његов знак окупе како би се заједно играли. Неретко се дешава да наставник разредне наставе може почети са играњем са децом која су му најближа, где ће сама динамика игре привући и сву осталу децу. У овој почетној фази наставник може објаснити правила игре и распоред деце током играња. Такође се том приликом могу игри додати и реквизити попут обруча, лопти и вијача, који такође код деце могу пробудити интересовање.

Када се деца успешно окупе и наставник разредне наставе буде сигуран да су сви спремни, он може почети са реализацијом игре. Наставник разредне наставе чак мора бирати речи којима ће се обратити деци, како би их мотивисао, те је препоручљиво да питања буду формулисана као „ко ће бити бржи од ловца; ко ће бити победник?“, док је сасвим погрешно изјавити налик „ко буде ухваћен биће ловац“. Нарочито је тешко извести игру чија су правила компликованија за разумевање, јер чак и то може довести до тога да деца одустану.

Како знамо да је једно од основних карактеристика игре да буде забавна физичка активност, ту се поново истиче улога наставника у одржавању позитивне атмосфере активности. На пример, наставник разредне наставе који је стално намргођен и покушава да организује игру у напетом атмосфери ради директно против прихватања игре од стране деце. Истовремено, наметање игре коју деца нису прихватила ће бити контрапродуктивна и не подударна се са основним постулатом елементарних игара као ненаметљивих. Препоручљиво је да наставник разредне наставе уводи нове игре, јер претерано форсирање исте игре временом

може довести до презасићења и опадања заинтересованости деце. У случају да у току игре нема ведрог расположења, радости и заинтересованости играча, игра је или неприлагођена узрасту, или слабо припремљена, организована и вођена (Игњатовић, Марковић, 2016).

Иако је ток игре значајан, али битан је и његов завршетак. Погрешан је поступак наставника који игру завршава речима „доста више“ или „прекини“. Крај игре треба прилагодити групи. Најпрепоручљивије је игру завршити разговором са децом. То наставницим разредне наставе пружа повратну информацију о савладаности игре, знању које су деца том приликом усвојила, као и самом доживљају деце према игри. Деци треба оставити простора да процене своја постигнућа. То ће наставнику створити шансу да боље упозна своје ученике, јер код таквих видова слободних активности деца изражавају себе на најбољи и најприроднији начин.

Као неизоставна компонента успешности елементарне игре у остваривању њеног потпуног позитивног утицаја, улога наставника је значајна и незаобилазна. Може се рећи да целокупна успешност игре зависи управо од наставника, од оног што он понуди деци, од начина на који интерпретира, као и у одржавању атмосфере игре на завидном нивоу, уз остваривање васпитних и образовних циљева.

2.6. Организација елементарних игара кроз раличите фазе часа у настави физичког васпитања

Наставни процес подразумева да се један школски час организује кроз четири основне фазе, који чине уводни део часа, припремни, главни део часа и завршни део часа. Дидактички је познато да, када се ради о настави било ког предмета, па и физичког васпитања, наставник разредне наставе у уводном делу часа, како сама реч наводи, децу припрема и уводи у озбиљнији рад који ће се одвијати у наредне две фазе.

Када је реч о реализацији елементарних игара у настави физичког васпитања деце млађег школског узраста, наставник разредне наставе на самом почетку треба да адекватно окупи децу. Уводни део часа треба на адекватан начин увести ученике у рад, као и да подигне ниво функционисања организма. Он не мора увек бити у функцији основне фазе часа. Донекле, припремна фаза часа служи да ученике образује. Ученицима се том приликом показују просте, једноставне игре које не морају увек бити везане само за часове физичког васпитања, већ у циљу увођења деце у одређену тематику часа из различитих предмета. Такође, оне могу бити

саставни део вежбања ученика којим би се поспешило рад током часа и побољшала покретљивост и снага.

Карактеристично је да за овај део часа не постоји бојазан од преоптерећивања ученика. Уколико ученик није довољно активан, постоји опасност да дође до преоптерећености и губитка интересовања. Оно што се од наставника разредне наставе очекује у овом почетном делу часа јесте да ученицима укаже на значај игре и саме физичке активности.

Дужина уводног дела часа може да варира у односу на план часа који је наставник предвидео. Препоручљиво је да наставник разредне наставе током неколико часова спроводи одређену вежбу или игровну активност, како би био сигуран да су је ученици разумели и овладали њоме. Али то понављање не сме бити веома дуго, да се не би запало у монотонију.

Узећемо за пример игру групе игара хваталица, као једне од најједноставнијих видова активности на часовима физичког васпитања. Ова игра кроз разноврсност покрета у изражавању кретања, употреба реквизита, као и могућност извођења часа у природи, ове група игара уводном делу часа могу дати велики значај. У уџбеницима усмереним примени и начину извођења дечјих игара, могу се наћи бројне игре које припадају овој групи игара хваталица, као што су нпр. „Мењамо вођу“, „Где си?“, „Мишеви и сир“, „Шуге“ и многе друге. Све оне су усмерене управо развоју покретљивости, кроз трчање, скакање, избегавање препрека и савијање. Неупитно је да хваталице, као и било која игра из ове групе, могу испунити задатке уводне фазе часа и то из разлога што могу почети брзо и лако, уз једноставно објашњење, деца се могу укључити у игру. Предност овакве активности на самом почетку часа јесте што не захтева ни постројавање, ни пребројавање, нити испуњавање било које друге стројеве команде, или неке сличне форме. Ова активност може почети без сувишних објашњења, већ уз једноставне речи које појашњавају правила, или иницирају активност (Шекељић, 2003).

Група игра „хваталице“ се могу организовати тако да ученици задатке испуњавају: индивидуално (Шуге, Поплава град), у пару (Тражење друга) у тројкама (Вук и Јагње), четворкама, петоркама... по врстама (Ко ће брже или модификација хваталице „Које јато брже лети“) у колони (Трчање разним брзинама, Вијугаво трчање) и сл. Тај вид поделе може касније помоћи уколико у главном или завршном делу часа. Предност ових игара огледа се и у подстицања ученика на такмичјене и надигравање, али све дотле док доприноси стварању ведрога амбијента и пожељног емотивног навоја. Она доприноси и задовољавању потребе детета за кретањем те самим тим може допринети пуном физичком и интелектуалном ангажовању детета, како на овој почетној фази часа тако и у свим наредним. Ова игра је само

једна од примера како се деца са мало труда могу активирати и адекватно припремити за активности које следе.

У зависности од наставне јединице, циља и задатака часа, који желимо остварити и постићи, у главном делу часа бирају се игре и физичке активности најпогодније за то. Ову фазу часа физичког васпитања карактерише доза озбиљности у одабиру вежби. Од ученика се очекује концентрација пропраћена дозом озбиљности.

Карактеристике ове фазе часа је најдуже трајање и разноврсност садржаја. Предвиђено је да садржаји који се обрађују у овој фази часа имају највећи утицај на организам и личност ученика. Такође, у њој се постиже највећа оптерећеност примерена способностима ученика. Када је реч о часовима физичког васпитања разноврсним садржајима стимулише се раст и развој ученика, мења се однос мишићног и поткожног масног ткива, утиче се на развој и усавршавање кретања и развој физичких способности ученика. Основна фаза је део часа у коме се процесом вежбања најинтензивније решавају задаци физичког васпитања.

Одабир садржаја је такав да стимулише развој и раст деце, поткрепљује се мишићни тонус, позитивно се утиче на развој кретања. Вежбе такође доприносе развоју аеробних и анаеробних способности деце и омладине. На виши ниво се доводи и рад дисајног и срчаносудног система. Вежбање, физичка активност и игре треба да ученике мотивишу да наставе да се баве физичком активношћу, и на основу препознавања потенцијала код деце, она се могу упутити ка озбиљнијим бављењем одређеним спортовима (Вишњић и сар., 2004).

Вежбања која се у главном делу часа реализују предвиђена су планом и програмом рада за одређени разред. Овај вид активности су установе обавезне да реализују, а с обзиром на све мању покретљивост деце, постаје нарочито фаворизован и истицан. Ту је наставницима разредне наставе омогућена аутономија у одабиру садржаја. Ипак садржаји који се реализују током часова физичког васпитања су често контролисани и морају бити верификовани од стране надлежних министарстава. Поред тога, она морају пратити најновија истраживања у том подручју како би деци пружили максимум.

Поред физичког вежбања, часови физичког васпитања, у овој фази могу обухватити и елементарне игре, штафетне игре, полигоне, вежбе снаге и гипкости. Финдак је овом приликом навео да „Тај део часа је синтеза наученог градива, па и оптерећења достижу врхунац. То је време када на часу највише до изражаја долази индивидуалност ученика, самосталност и способност различитих задатака и ситуација, физиолошко оптерећење и емотивно доживљавање“ (Вишњић и сар., 2004). Уколико се час тако конципиран да је добар део часа

испуњен игром, пред крај основне фазе часа примењујемо вежбе којима можемо вршити утицај на ученике. Те активности требају чинити фазу наредног развитка, тачније активност за коју се зна да је ученици током ранијих часова нису усвојили (Вишњић и сар., 2004).

Завршни део часа намењен је анализи онога што се током главног дела часа радило. Наставник разредне наставе тада кроз осмишљену завршену активност може видети оствареност циља часа. Поред тога, завршни део намењен је смиривању функције организма и враћању свих психичких функција у првобитно стање. Предвиђено је да се тада користе лагане игре које не захтевају већи физички напор. Физичка активност може бити осмишљена тако што ће поједини учесници бити активни, док остали чекају на свој ред за извођење активности. У овом делу се такође могу користити и игре налик „иде маца око тебе“, „настави низ“ и слично.

3. МЕТОД РАДА

3.1. Метод и технике истраживања

У раду је коришћен метод теоријске анализе, дескриптивна и компаративна статистика. Као техника прикупљања података коришћен је нестандардизован упитник који је конструисан за потребе овог рада.

3.2. Предмет истраживања

Предмет истраживања су мишљења наставника разредне наставе о значају елементарних игара у настави физичког васпитања код ученика млађег школског узраста.

3.3. Циљ истраживања

Циљ овог истраживања је утврђивање мишљења наставника разредне наставе у погледу организовања елементарних игара у настави физичког васпитања и њиховог значаја за развој деце млађег школског узраста.

3.4. Хипотезе истраживања

1. Наставници разредне наставе ће имати позитивно мишљење према улози и значају елементарних игара за развој деце млађег школског узраста.
2. Мишљења наставника разредне наставе према улози и значају елементарних игара за развој деце млађег школског узраста се неће разликовати према полу
3. Мишљења наставника разредне наставе према улози и значају елементарних игара за развој деце млађег школског узраста се неће разликовати у односу на средину где се школа налази (градска – приградска).

3.5. Узорак испитаника

У истраживању је учествовало 30 наставника разредне наставе који су запослени на територији града Врања, од тога 5 мушкарца и 25 жена са просечним радним стажом од 23.3 ± 9.9 године. Наставници разредне наставе су запослени у ОШ „Бранко Радичевић“ (градска средина), ОШ „Бора Станковић“ (градска средина) и ОШ „Радоје Домановић“ (приградска средина).

3.6. Инструмент истраживања

Први део упутника се односи на општа питања (пол испитаника, радни стаж, школа у којој су испитаници запослени). У другом делу упитника се налазе питања везана за значај и реализацију наставе елементарних игара у настави физичког васпитања у млађим разредима основне школе. У другом делу упитника су се налазила следећа питања:

1. Да ли сте упознати са појмом „Елементарне игре“?
  - да
  - делимично
  - први пут чујем за овај појам

2. Да ли сте током студија похађали предмете који су се односили на изучавање и оспособљавање за реализацију елементарних игара у настави?
  - током студија се нисмо бавили овом тематиком
  - бавили смо се елементарним играма само у току једног семестра
  - проучавали смо елементарне игре два и више семестра

3. Да ли сте поред знања стеченог током студија, унапредили своје знање похађањем додатних програма (у оквиру овог питања можете заокружити више понуђених одговора)?
  - семинари
  - трибине
  - размена искустава и примера добре праксе са колегама на нивоу града или школе
  - размена искустава, примери добре праксе и посећивање угледних/огледних часова у школи у којој радим

4. Елементарне игре су по Вашем мишљењу...
- Од великог значаја у настави
  - Значајне су само делимично
  - Нема користи од оваквог вида игара
5. Са којим развојним тешкоћама се деца школског узраста највише суочавају(можете заокружити више понуђених одговора или у празно поље дописати одговор)?
- неправилан физички развој
  - слабо развојена моторика
  - тромост и гојазност
  - недостатак координације
6. Која је по Вама основна предност и добробит од реализације ових игара (можете заокружити више понуђених одговора или у празно поље дописати дописан елементарних игара, за који сматрате да је изостављен)?
- подстиче правилан физички развој
  - развој моторике
  - утиче на развој боље координације код деце
  - повећава концентрацију
  - подстиче комуникацију код ученика и потпомаже социлаизацију ученика
  - развија тимски дуг
  - утиче на развој интелигенције
  - _____
7. Шта од наведеног највише утиче на успешну реализацију елементарних игара у настави?
- стручност наставника
  - опремљеност школе
  - адекватна и детаљна припрема за час
8. Колико често реализујете елементарне игре са ученицима?
- сваког дана
  - неколико пута у току недеље
  - две, до три месечно
  - не реализујем их
9. Кад сматрате да је реализација елементарних игара у настави најпродуктивнија?
- пре почетка часа, како би се ученици покренули на активност
  - реализација током часа
  - на крају часа
10. У којој мери, по Вашем мишљењу, елементарне игре доприносе бољем напредовању у учењу?

- ученици су мотивисанији за рад, остварују боља постигнућа
  - ученицима су оне забавне, али напредовању у учењу доприносе само делимично
  - нема користи од реализације игара током савладавања градива
11. Да ли неке од елементарних игара примењујете приликом реализације других наставних предмета?
- током реализације већине предмета примењујем игровне активности, јер утичу на подизање концентрације ученика
  - мали број предмета има простора за реализацију таквих активност
  - не примењујем
12. Да ли Ваша школа располаже наставним средствима која се могу примењивати у реализацији елементарних игара?
- опремљеност школе је на завидном нивоу
  - школа поседује само поједина наставна средства
  - нисмо опремљени у довољној мери
13. У којој мери Ваша школа располаже просторним капацитетима за адекватну реализацију елементарних игара?
- школа поседује фискултурну салу и пространо школско двориште
  - школа поседује само школско двориште, док се игре током зимског периода реализују у учионици
  - школа не поседује никакав простор на коме се може реализовати активност
14. Наведите недостатке од реализације елементарних игара у настави (у празно поље упишите недостатке овог вида активности)

3.7. Обрада података

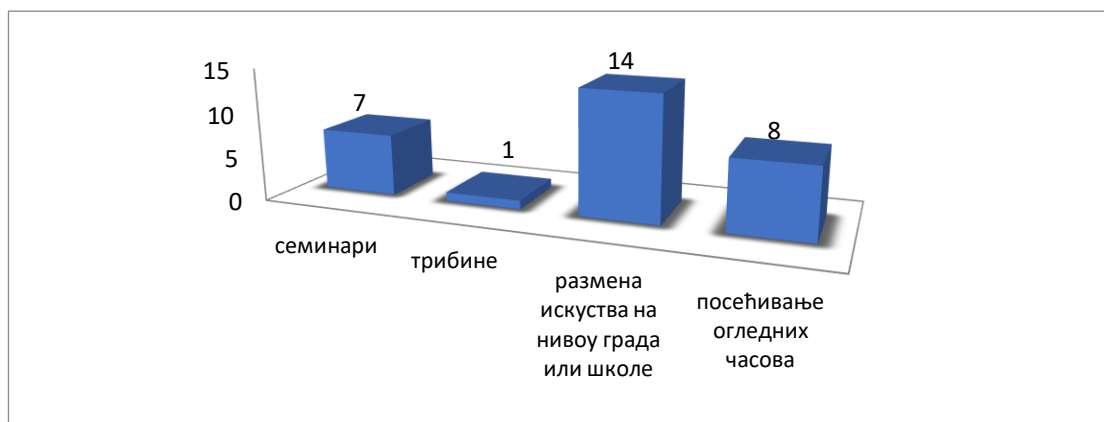
Резултати су обрађени непараметријском статистиком. За свако од питања из инструмента су дате фреквенције одговора, док је за поређење одговарао према полу и у односу на средину коришћен је Ман-Витнијев У (Mann-Whitney U test) тест.

4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

У истраживању је учествовало 30 испитаника, од тога 5 мушкарца и 25 жена са просечним радним стажом од 23.3 ± 9.9 године. Овде се може приметити да сви испитаници имају довољно радног искуства у обављању васпитно образовног процеса. У прилог овој чињеници говори и сам податак да су сви испитаници упознати са појмом „Елементарне игре“. С обзир на то да савремена настава кроз програме, уџбенике и планове, у сваки сегмент наставног процеса, у коме има простора за овакав вид активности, не изненађује чињеница о информисаности постојања појма елементарне игре.

На питање које је било усмерено знању које су наставници стекли током свог академског образовања, 9 испитаника (30%) је навело да током студирања факултета нису похађали предмете које се односе на изучавање и оспособљавање за реализацију елементарних игара у настави. У Србији су педагошки факултети почели са радом 1993. године. Иако је потреба за образовањем учитеља постојала, образовање будућих учитеља обављало се на Педагошком академијама. Прегледом сајта Педагошког факултета у Врању, могло се видети да су на свакој години заступљени предмети усмерени стицању знања за реализацију физичког васпитања. С обзиром на радно искуство појединих испитаника, може се видети да су они нису похађали програм предвиђен академском факултетском стицању образовања за обављање посла наставника разредне наставе.

С обзиром да образовни процес подразумева континуирано стручно усавршавање и напредовање, на годишњем нивоу је предвиђено да наставници морају стећи одређен број сата стручног усавршавања у установи или ван ње. Сваки од наставника је у обавези да у складу са Правилником о стручном усавршавању, планира видове стручног усавршавања које ће похађати. Од наставника се у истраживању такође захтевало да у оквиру питања бр.3 у упитнику одговоре на који начин они стичу додатно знање, поред академског (графикон 1).

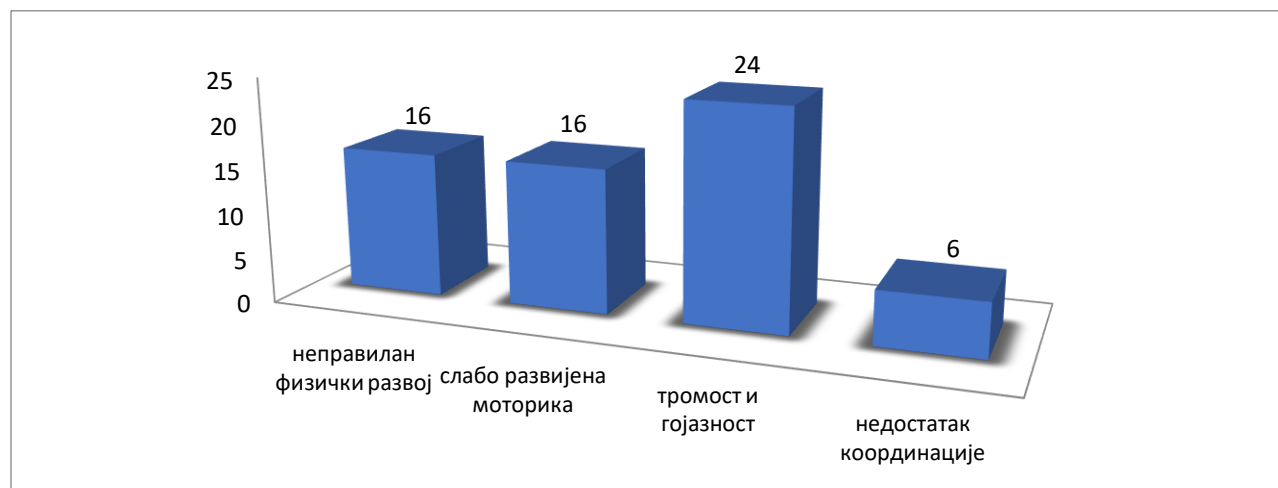
Графикон 1. Унапређивање знања наставника разредне наставе

Из приложеног се види да је 46.7% (14) испитаника своје знање унапређивао разменом искуства са колегама, на другом месту се налази посећивање огледних часова, њих 8 (26.7%), а на трећем месту се налазе семинари (23.3%). На основу добијеног података се може видети вредност подстицајног радног колектива. При самој реализацији наставног процеса, наставници се у највећој мери ослањају на помоћ и подршку колега. Као што је у дечјој игри од великог значаја колективна активност, која деци подстиче да се још више труде, како је наведено у теоријском делу рада, свакако да важи и за колектив наставника једне школе. Наставници се међусобно помажу, саветују, заједно траже најбоље решење проблема, и оно што је најбитније размењују примере добре праксе у настави. Један од видова такве размене примера добре праксе јесу огледни часови. За њих је карактеристично увођење новина при реализацији наставног процеса. Ови подаци показују такође да се наставници више окрећу стручним ресурсима који се налазе у колективу, док је само 8 испитаника навело да ти чини кроз семинаре и трибине.

Након што смо испитали информисаност и стручност за реализацију елементарних игара, у упитнику се нашло питање које је на директан начин желело да испита значај елементарних игара у настави. Већина испитаника, 76.7% испитаника сматра да су елементарне игре од великог значаја у настави док 23.3% сматра да су оне само делимично значајне. Група аутора (Адамовић и сар.,1990) је детаљно писала о значају дечије игре на мотивисаност и продуктивност. Игра се јавља у функцији буђења пажње код деце раног школског узраста за одређене садршаје, служи стицању нових искустава и уживљавању у неке нове улоге. Она се може провући кроз низ друштвених и природних појава, и чини да деца буду заинтересована и знатижељна и истраживању света који их окружује. Ово нису сви добробити које наставни процес од игре може имати, али је чак и ових неколико аспеката

позитивног деловања игре довољно да игра постане део свакодневне активности ученика у школи и неизоставни део самог наставног процеса.

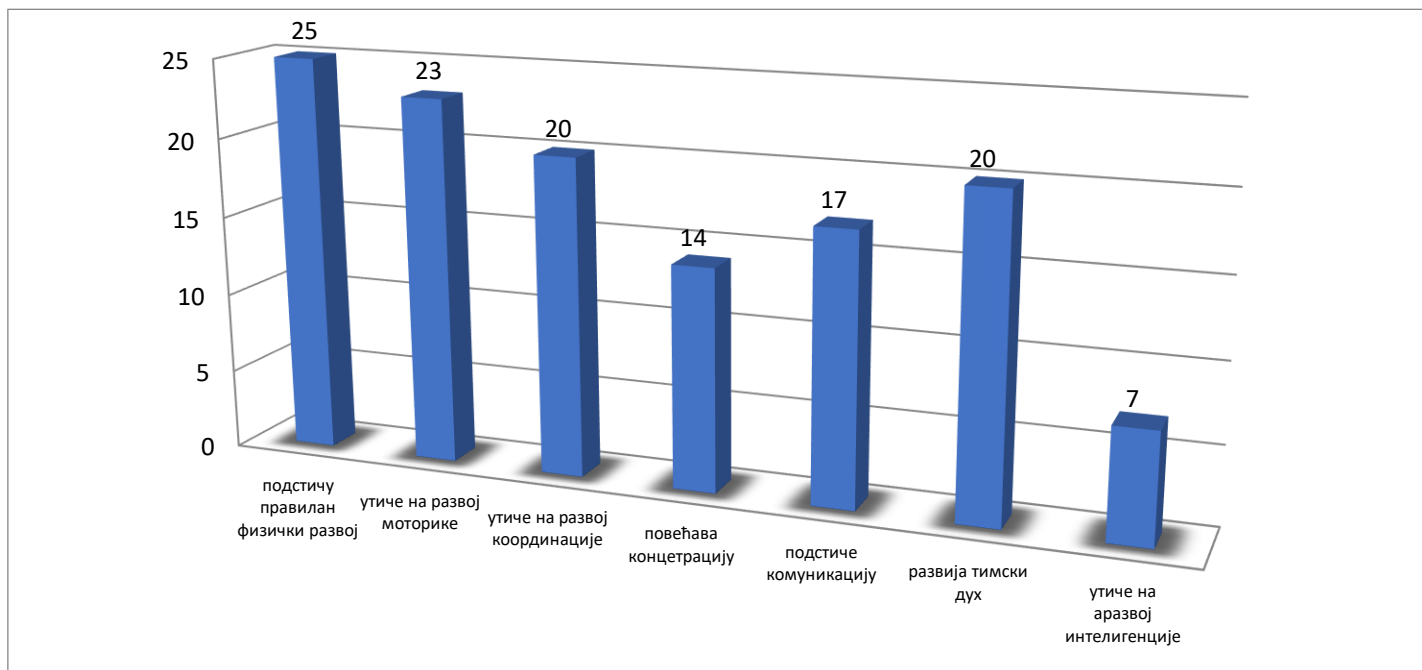
У оквиру питања бр.5 испитаници су били у могућности да заокруже више понуђених одговора, а само питање односило се на најчешће развојне тешкоће са којима се суочавају деца школског узраста. Из графикана 2 се види да је по мишљењу наставника разредне наставе највећи проблем ученика тромост и гојазност, док се на другом месту налазе неправилан физички развој и слабо развијена моторика.

Графикон 2. Развојне тешкоће са којима се ученици најчешће суочавају по мишљењу наставника

На основу истраживања Светске здравствене организације (WHO, 2010), могло се видети да је гојазност један од великих проблема са којим се суочавају млађе популације. У оквиру њиховог истраживања могло се видети да се физичка неактивност сматра четвртим по реду фактором ризика по здравље, након високог крвног притиска, пушења и високог нивоа шећера у крви. Резултати добијени овим истраживањем су истоветни са резултатима здравствене организације, која такође истиче гојазност као последицу неактивности. У најмањој мери су се наставници сагласили за негативни утицај неактивности деце на координацију. Разлог томе што су деца до тог периода у развоју већ овладала покретима, тачније да трче, скачу, померају руке, те игра и физичка активност може допринети само унапређењу ове функције.

Овим истраживањем се желела испитати основна предност и добробит од реализације елементарних игара. Шесто питање овог упитника је било усмерено испитивању мишљења управо о овим предностима. Пред наставницима се нашло седам понуђених одговора, уз могућност дописивања накнадних предности за које наставници сматрају да су битне, а нису биле обухваћене питањем (графикон 3).

Графикон 3. Предности које проистичу из реализације елементарних игара

Наставници су највећу предност од ових игара видели у њиховом подстицању правилног физичког развоја, након тога, утицају на развој моторике и на развој координације, као и развијању тимског духа. Нешто мањи број наставника је навео да елементарне игре доприносе подстицању комуникације и повећању концентрације, док је најмањи број наставника навео да елементарне игре утичу на развој интелигенције. Адамовић и сарадници (Адамовић и сар.,1990) су у свом уџбенику, иако бавећи се утицајем игара на предшколску децу, такође истакли низ доприноса које игре имају на развој свих ових сегмената. Добијени одговори говоре у прилог чињеници да наставници не придају велику пажњу утицају елементарне игре на интелектуални развој те би се у настави требало посебна пажња поклонити управо том дечјем развоју.

Како смо већ кроз теоријски оквир рада имали прилике да се упознамо са факторима који утичу на успешност реализације елементарних игара у настави, при чему су се као посебно повољни показали фактори који се односе на стручност наставника, и адекватна припрема за

час. У оквиру овог истраживања се нашло и питање којим се желело испитати мишљење наставника о томе шта највише утиче на успешну реализацију игара. Од наставника се захтевало да заокруже један од три понуђена одговора. По мишљењу наставника разредне наставе на реализацију елементарних игара у највећој мери утиче опремљеност школе. За овај одговор определило се 12 наставника (40%), на другом месту се налази стручност наставника са једанаест заокружених одговора (36,7%), док је 7 наставника навело да све зависи од добре припремљености за час (23,3%). Теоријски оквир рада је кроз приказ становишта аутора (Јовановић, Медић, 2011), указао на улогу коју наставник разредне наставе има у реализацији наставног процеса и примени елементарних игара у том процесу. Занимљиво је становиште да се нарочита пажња придаје самој личности наставника, његовом приступу настави, тону којим се обраћа, начину на који објашњава, као и динамици часа. Поред одговора да успешност реализације зависи од стручности наставника, ваља истаћи и све ове особине које наставник мора поседовати.

На питање које се односи на учесталост примене елементарних игара у настави, 76,7% наставника (23) је навело да елементарне игре реализује неколико пута у току недеље. На основу података које је приказала Светска здравствена организација, препоручује се да је најповољније за развој деце да они имају физичку активност 30 до 60 минута дневно. То доста одступа од резултата добијених овим истраживањем на основу којих се види да наставници елементарне игре и физичке активности реализују неколико пута у току недеље. Како би се подстакло правилан развој деце у сваком погледу ипак би било препоручљиво количину оваквих активности повећати.

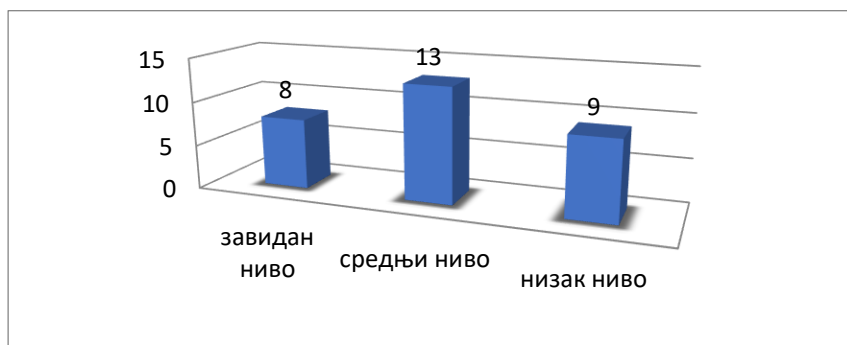
Уколико се осврнемо на саме фазе једног часа, можемо препознати уводни, припремни, главни и завршни део часа. Елементарне игре могу наћи своје место у свакој од фаза часа те су наставници упитани да искажу своје мишљење о томе у ком делу часа су елементарне игре најпродуктивније. Половина наставника сматра да је реализација елементарних игара најобјективнија пре почетка часа, тачније најпродуктивнија у уводном делу часа, 33% наставника сматра да се највећи ефекти добијају када се елементарне игре реализују у основној фази часа, док свега 16,7% сматра да се најбољи ефекти добијају на крају часа.

Врло је повољан став наставника на питање 10, које се односи на испитивање мишљења о значају елементарних игара у напредовању ученика у учењу. Њих 22, односно 73.3% сматра да елементарне игре повећавају мотивацију и остварују боља постигнућа. Наставници су на једном од претходних питања навели да елементарне игре у настави примењују свега неколико

пута недељно. Обзиром да су у оквиру питања 10 истакли позитиван ефекат елементарних игара на напредовање и мотивисање ученика за учење, то нужно имплицира да је потребно повећати учесталост примене елементарних игара у наставном процесу.

Такође, охрабрује податак да 60% испитаника примењује елементарне игре приликом реализације већине других наставних предмета, док њих 40% примењује код малог броја других предмета. Елементарне игре се са великим успехом могу примењивати у настави било ког предмета, прилагођавајући се наставној јединици и садржају. На тај начин могу допринети бољем разумевању одређеног садржаја као и мотивисаности за учење.

Начин реализације елементарних игара је у одређеној мери условљен и опремљеношћу школе одређеним реквизитима и простором. Током њихове реализације могу се користити вијаче, обручи, пречке.

Графикон 4. Опремљеност школе

На питање које се односи на опремљеност реквизитима за реализацију елементарних игара, 8 испитаника је навело да је опремљеност њихове школе на завидном нивоу, 13 испитаника је навело да је њихова школа средње опремљена, док је 9 испитаника одговорило да је опремљеност на ниском нивоу (графикон 4).

Истоветни одговори су се јавили и по питању просторне опремљености у виду физкултурних сала и пространог школског дворишта. Од тога је 9 наставника разредне наставе навело да не поседује физкултурну салу. Елементарне игре располажу широком понудом активности, које захтевају адекватан простор за њихову реализацију. Уколико за то постоје временски повољни услови, ове игре се могу реализовати у природи и оне могу допринети повећању издржљивости код деце. Али у погоршаним временским условима је неопходно за ученике обезбедити простор попут физкултурне сале, који ће ученицима омогућити безбедно кретање, трчање и скакање.

У основи овог истраживања постављене су две хипотезе које подразумевају да мишљење наставника о улози и значају елементарних игара код деце млађег школског узраста неће зависити од пола наставника, као и од средине у којој се школа налази. По хипотези која се односи на мишљење наставника у односу на пол, када се њихови одговори пореде, резултати Ман-Витнијевог У теста су показали статистички значајну разлику на одговоре код два питања. Код питања 4 које се односи на мишљење које наставници разредне наставе имају према значају елементарних игара, потврдно је одговорио само један мушкарац (20%), док је тај проценат код жена 88%. Сличан однос одговора јавио се и код 10. питања, које се односи на допринос елементарних игара у бољем напредовању у учењу. Иако постоји ова разлика код два питања можемо рећи да она није пресудна и да се код већине питања мишљења по полу не разликују, чиме је друга хипотеза потврђена.

Хипотеза којом се испитивало мишљење наставника разредне наставе у зависности од средине у којој се школа налази, применом Ман-Витнијевог У теста, показује статистички значајну разлику код четвртог питања. Приликом испитивања мишљења наставника о значају елементарних игара 90% испитаника који раде у градским школама су истакла велики значај, док је на то питање 50% наставника приградске школе навело елементарне игре као значајне. То нам казује да су испитаници који раде у градским школама имали афирмативније виђење значаја елементарних игара. На овакве резултате је свакако утицало и слаба опремљеност реквизитима и недостатак физкултурне сале у приградској школи.

На крају, може се закључити да су све три постављене хипотезе потврђене и то да су наставници мишљења да елементарне игре имају позитиван утицај на развој деце, да постоји извесна разлика у доживљају значаја елементарних игара у зависности од пола испитаника и да је примена у великој мери условљена средином у којој се школа и наставници налазе.

5. ЗАКЉУЧАК

Технолошки развој данашњице ставио нас је у позицију да се неизбежно ослањамо на техничка достигнућа, примену интернета и „онлајн“ комуникацију и размену садржаја. То је омогућило да бројне послове обављамо од куће, уз минималан напор и кретање. Такав феномен је запажен код свих генерација и често као пример деци млађег школског узраста. Тренутна ситуација у свету, као и у нашој земљи, намеће нам овакав вид функционисања, а то се највише одражава и у сфери образовања. Стручно упутство са којим је започела школска 2020/21. година нарочито налаже смањење физичких активности код деце школског узраста, као вид заштите од пандемије. Такво стање не оставља довољно простора за реализацију физичких активности у наставном процесу. Међутим, значај физичких активности и елементарних игара као таквих, неоспоран је и незаменљив. Вековима уназад, значај физичке активности код деце био је тема од суштинске важности за правилан и неометан развој деце, који се одражавао и на сам васпитни и образовни процес.

Елементарне игре као вид активности у наставном процесу и у настави физичког васпитања, неопходне су за физички и психички развој деце. Успешност реализације условљена је стручношћу наставника разредне наставе, њиховом мотивисаношћу за рад и њиховим приступом наставном процесу и коришћењем елементарних игара за постизање бољих резултата у учењу и васпитању.

Циљ образовног система јесте да младе нараштаје изведе на пут ка осамостаљењу и формирању у здраве и одговорне људе, са основом за даље унапређење и напредовање као генерације које ће наставити да дају допринос заједници и општем добру. Образовни систем из тог разлога мора пружити стручне кадрове који ће радити са децом и програме који ће бити у интересу најбољег развоја деце. То свакако подразумева и неговање културе физичког васпитања коју ће деца усвојити и примењивати и ван школе.

Савременост носи ризике који се морају превазићи, а школа и наставници морају наћи одговор на ризик, односно начин да игру – као ненаметљиву и спонтану, слободну и забавну, организовану и осмишљену уведу у сваки аспект образовног и васпитног процеса деце као саставни део истог.

Истраживање мишљења наставника разредне наставе добра је полазна основа за схватање појма елементарне игре и улоге елементарних игара у образовању деце у овом тренутку у нашем друштву, конкретније у нашој заједници. Овим истраживањем у коме је

учествовало 30 наставника разредне nastave, запослених у три основне школе на територији града Врања, испитало је њихово мишљење о значају елементарних игара на развој деце млађег школског узраста. Већина наставника је била сагласна око тога да су елементарне игре од суштинског значаја за правилан развој деце, те да их је неопходно примењивати током извођења наставе. Они су увидели утицај физичких активности на физички развој и одговор на развојне тешкоће и појаву гојазности које се могу манифестовати код деце услед недостатка истих. Већина испитаника препознаје бенефит елементарних игара при реализацији различитих наставних садржаја. Ипак, реализација и успешност ових активности зависи од различитих фактора, између осталог и ресурса којима школе располажу.

У самом истраживању постављене су хипотезе којима се желело утврдити постојање разлика у мишљењу наставника у зависности од пола и средине у којој се школа налази. Показало се да постоји статистичка значајност при доказивању ових хипотеза, те да мишљење није условљено полом испитаника и средином.

Можемо закључити да је значај физичке активности, елементарних игара по мишљењу наставника који су били обухваћени истраживањем, и те како велики, да се елементарне игре примењују у настави и да је само питање начина на који ће се оне увести у наставни процес, а по препоруци Светске здравствене организације, њихова заступљеност може бити и већа.

На крају, деци треба омогућити да буду деца, весела, срећна, разиграна и активна. Игра је језик који деца најбоље разумеју, језик на коме ће усвојити и сва друга потребна знања и вештине, те је препоручљиво да и сви одрасли обнове речи тог језика.

6. ЛИТЕРАТУРА

- Адамовић, Н. Аксентијевић-Катић, М. Лека, М. Станић-Бојковић, Д. Крسمановић, М. (1990). *Игре и активност деце*. Београд. „Нова просвета.
- Аркин, Е. А. (1951). *Игра и рад у животу детета*. Загреб: Просвета.
- Благајац, С. (1977). *Игра ми је храна*. Београд. Асоцијација Спорт за све.
- Виготски, Л. (1996). *Дечја психологија*. Сабрана дела, том IV. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Вишњић, Д., Јовановић, А., Милетић, К. (2004): *Теорија и методика физичког васпитања*. Београд. Факултет спорта и физичког васпитања.
- Ђорђевић, С. (2011). *Традиционално и савремено образовање учитеља*. Међународни научни скуп – Учитељи у балканским културама. Врање. Учитељски факултет у Врању.
- Ељкоњин, Д. Б. (1990). *Психологија дечје игре*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Игњатовић, А. Марковић, Ж. (2016): *Савремено предшколско васпитање и образовање, изазови и дилеме - Организација, значај и улога елементарних игара у реализацији физичких активности у предшколским установама*, Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу, Факултет педагошких наука.
- Јаковљевић, С., (2011): *Дечији спорт-од праксе до академске области; Спортске игре и млади*. Београд, Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.
- Јевтић, Б., Радојевић, Ј., Јухас, И., & Ропрет, Р. (2011): *Дечији спорт-од праксе до академске области*. Београд, Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.
- Јовановић, Ј., Медић, М. (2011): *Дечији спорт-од праксе до академске области; Игра у функцији интегралног развоја детета*. Београд, Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.
- Кајоа, Р. (1985). *Игре и људи*. Београд. Нолит.

- Каменов, Е. (1989). Интелектуално васпитање кроз игру. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Каменов, Е. (1983). Методика васпитно-образовног рада са предшколском децом. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Кукољ, М., (2011): *Дечији спорт-од праксе до академске области; Спортске игре и млади*. Београд, Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.
- Крагујевић, Г. (1983). *Методика наставе физичког васпитања*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Лескошек, Ј. (1971). Теорија физичке културе. Београд: НИП, Партизан.
- Немец, Р. (1999). *Елементарне игре и њихова примена*. Београд: Издавачка задруга ИДЕА.
- Поткоњак, Н. (1999). *Образовање учитеља у Срба*. Београд. Филозофски факултет у Београду.
- Пијаже, Ж. (1968). *Учење и развој. Психолошко дете*.
- Раденовић, С. (2017): *Спорт и друштво-социологија са социологијом спорта*, Београд, Newpress, Smederevo.
- Томић, Д. (1968). *Елементарне игре*. Београд: НИП „Партизан”.
- Трнавац, Н. (1983). *Дечја игра*. Горњи Милановац: Дечје новине.
- Huizing, J. (1970). *Homo ludens*. Zagreb. Matica hrvatska.
- Цветковић, Н. (1996). *Вежбе обликовања за децу*. Младеновац, „ТИК Принт“.
- World Health Organization GLOBAL HEALTH RISKS WHO – Mortality and burden of disease attributable to selected major risks (2009). World Health Organization. Global Recommendations on Physical Activity for Health (2010). Geneva: WHO Press
- Ценић, С., Петровић, Ј. (2005): *Васпитање кроз историјске епохе*. Ниш. Универзитет у Нишу, Наставник разредне наставески факултет у Врању.
- Cohen, D. D., Voss, C., Taylor, M. J., Delextrat, A., Ogunleye, A. A., Sandercock, G. R. (2011). *Ten-year secular changes in muscular fitness in English children*. Acta Paediatr.

ПРИЛОГ 1

УПИТНИК

Овај упитник намењен је наставницима разредне наставе који су непосредно укључени у наставни процес са децом млађег школског узраста. Овим се жели испитати Ваше мишљење о улози и значају елементарних игара на целокупни развој детета. Пред Вама се налазе питања отвореног и затвореног типа. Пажљиво прочитајте питања и дајте свој одговор.

Унапред хвала!!!

Пол: М   Ж

Године радног стажа: _____

Школа у којој сте запошљени: _____

15. Да ли сте упознати са појмом „Елементарне игре“?
- да
  - делимично
  - први пут чујем за овај појам
16. Да ли сте током студија похађали предмете који су се односили на изучавање и оспособљавање за реализацију елементарних игара у настави?
- током студија се нисмо бавили овом тематиком
  - бавили смо се елементарним играма само у току једног семестра
  - проучавали смо елементарне игре два и више семестра
17. Да ли сте поред знања стеченог током студија, унапредили своје знање похађањем додатних програма (у оквиру овог питања можете заокружити више понуђених одговора)?
- семинари
  - трибине
  - размена искустава и примера добре праксе са колегама на нивоу града или школе
  - размена искустава, примери добре праксе и посећивање угледних/огледних часова у школи у којој радим
18. Елементарне игре су по Вашем мишљењу...
- Од великог значаја у настави
  - Значајне су само делимично
  - Нема користи од оваквог вида игара

19. Са којим развојним тешкоћама се деца школског узраста највише суочавају(можете заокружити више понуђених одговора или у празно поље дописати одговор)?
- неправилан физички развој
  - слабо развојена моторика
  - тромост и гојазност
  - недостатак координације
20. Која је по Вама основна предност и добробит од реализације ових игара (можете заокружити више понуђених одговора или у празно поље дописати дописан елементарних игара, за који сматрате да је изостављен)?
- подстиче правилан физички развој
  - развој моторике
  - утиче на развој боље координације код деце
  - повећава концентрацију
  - подстиче комуникацију код ученика и потпомаже социјализацију ученика
  - развија тимски дуг
  - утиче на развој интелигенције
  -
-
21. Шта од наведеног највише утиче на успешну реализацију елементарних игара у настави?
- стручност наставника
  - опремљеност школе
  - адекватна и детаљна припрема за час
22. Колико често реализујете елементарне игре са ученицима?
- сваког дана
  - неколико пута у току недеље
  - две, до три месечно
  - не реализујем их
23. Кад сматрате да је реализација елементарних игара у настави најпродуктивнија?
- пре почетка часа, како би се ученици покренули на активност
  - реализација током часа
  - на крају часа
24. У којој мери, по Вашем мишљењу, елементарне игре доприносе бољем напредовању у учењу?
- ученици су мотивисанији за рад, остварују боља постигнућа
  - ученицима су оне забавне, али напредовању у учењу доприносе само делимично

- нема користи од реализације игара током савладавања градива
25. Да ли неке од елементарних игара примењујете приликом реализације других наставних предмета?
- током реализације већине предмета примењујем игровне активности, јер утичу на подизање концентрације ученика
  - мали број предмета има простора за реализацију таквих активност
  - не примењујем
26. Да ли Ваша школа располаже наставним средствима која се могу примењивати у реализацији елементарних игара?
- опремљеност школе је на завидном нивоу
  - школа поседује само поједина наставна средства
  - нисмо опремљени у довољној мери
27. У којој мери Ваша школа располаже просторним капацитетима за адекватну реализацију елементарних игара?
- школа поседује физкултурну салу и пространо школско двориште
  - школа поседује само школско двориште, док се игре током зимског периода реализују у учионици
  - школа не поседује никакав простор на коме се може реализовати активност
28. Наведите недостатке од реализације елементарних игара у настави (у празно поље упишите недостатке овог вида активности)
-
-